

५

रेपदे वहिरेकैककैकुर्यात्सुताख्येनचतुष्टये॥६२॥ वहिर्नास्ति यदेयाति वंध
 नं वामपाणिजे॥ शीर्षे मृत्युर्यमप्रकरेयुधं चैव स्थितो भवेत्॥६३॥ अ
 यस्तत्र चक्रम् चतुरस्रं लिखेच्चक्रम् नाडीद्वयमभिवितं कोणे मर्त्या कृति
 सत्रवायनाडीसुभाषकं॥६४॥ जन्मभाऊण्यते चक्रं ईशादेचंद्रभाव
 धिं॥ वहिरष्टेषु ऋक्षेषु मस्तकेषु न लभ्यते॥६५॥ वामपादे चतस्रे
 चयदिने पतिते विधुः तदिने धार्यते शत्रुः कवौ जेहेरणे सुच॥६६॥ म
 ददां ह्रीं दक्षपाणौ चरिषु दक्षे न लभ्यते

चते ओंमंनमः परायणीजीवात्मनेनमः ओंमंनमः परायणप्रणात्मनेनमः एताभ्यां द्वाभ्यां शिरादिपादांति व्यापयेत् ओंवं
 नमः परायणबुद्ध्यात्मनेनमः ओंफुंनमः परायणब्रह्मात्मनेनमः ओंपंनमः परायणमनत्रात्मनेनमः एतन्नयं हृदये
 ओंनंनमः परायणशक्त्यात्मनेनमः ओंधंनमः परायणस्पर्शतन्मात्रात्मनेनमः ओंदंनमः परायणरूपतन्मात्रात्मने
 नमः ओंघंनमः परायणरसतन्मात्रात्मनेनमः ओंतंनमः परायणगंधतन्मात्रात्मनेनमः इति शिरोमुखहृदुद्यांध्रिषु
 न्यस्य ओंगंनमः परायणश्रोत्रात्मनेनमः श्रोत्रयोः ओंठंनमः परायणत्वगात्मनेनमः त्वचि व्यापकं ओंडंनमः परायण
 चक्षुरात्मनेनमः दृशोः ओंरंनमः परायणजिह्वात्मनेनमः जिह्वायां ओंरंनमः परायणघ्राणात्मनेनमः घ्राणयोः
 ओंजंनमः परायणवागात्मनेनमः वाचि ओंरंनमः परायणप्राण्यात्मनेनमः प्राणयोः ओंजंनमः परायणपोषा
 त्मनेनमः पोषो ओंरंनमः परायणपादात्मनेनमः पादयोः ओंचंनमः परायणउपस्थात्मनेनमः उपस्थौ ओंडंनमः
 परायणआकाशात्मनेनमः मूर्द्धि ओंधंनमः परायणबुद्ध्यात्मनेनमः मुखे ओंगंनमः परायणतेजात्मनेनमः ह
 रदये ओंनमः परायणसलिलात्मनेनमः लिङ्गे ओंकंनमः परायणपृथिव्यात्मनेनमः पादयोः ओंशंनमः पराय

[illegible]

क. वि
१ ए

रकादराजपेरुद्रा इ शां गुगुलेन तु ॥ हृत्वा निवेचनं कुर्यात्तत्रैव रुपा देवतैः ॥ शांति क्रिया शां
तिश्च ग्रह शांति कर्त्तव्यं ॥ ४

वृषदाने शुभोत्पन्नसुक्तीवकांचनः निवर्तनानि भूदाने दश दद्याद्विज्ञातये। सुवर्गां त्वयि निधं
तुष्टं दृष्टं प्रमाणात् ॥ अत्र प्राचिष्ट निवर्तनं सर्वं निष्कृत्वा पराण्य परिभाषाया पुक्तानि। सुदृ
त्वांश्च दाने त्वयं सोपस्करं दिशो तमाह्वी महिषी दावे दद्यात्सर्गां वरुणं ॥ दद्याद्दामजा दाने ह
पु० वरीयत्संतं। तत्समुच्चावचं पुष्पं प्रदद्याद्देवता चने। देवपूजायां तं पुष्पं पारि। वाहनं भाजने स
हस्रं बलिं भाजने समर्थं विषयं ज्ञेयं। हेतुं यो तत्स पुष्पैः पूजयित्वा त्रिंशद्वर्गं। धान्यदाने शुभं धा
नं स्वर्गं। धूम्रं समं त्वितं। वस्त्रदाने धूम्रं त्वं च देयं कर्पूरं संपुतं। गणेशं त्रिंशद्वर्गं। शांतिर्विनायकं शांतिरिति। तत्र सर्वेषु
त्तारोगांश्च विधाः। कर्मज्ञां दोषज्ञां उभयज्ञां चेति। तदुक्तं महाराजैः प्रायुर्वेदे। कर्म प्रकोपे राक दाचि
देते दोष प्रकीये रा भवेति चान्ये। तथा यदेषां रा शुक्लं कर्म दोष प्रकीये राः कायमनो विकारादिति
एते रोगाः। तथा। दृष्टाय चारुः कश्चित् कश्चित् यथा चारुः। तत्तं करादु वत्पत्न्या धिरे वं चिधा
मीतं दृष्टाय चारुः। दृष्टमत्याहार दित्तं। एतेषां मे दृष्टानां यायमाह। यथा निदानं हितुं भविना।

त्वस्योक्तत्वात्स्पष्ट एव विरोध इति चेन्न। उच्यते तत्कादेश्च भ्यासेन महापातकत्वं तया विरोधात्
 । तथा च स्मृतिः। उच्यते तत्कमभ्यस्तं महापातकत्वं तत्रादौ इति। अत एव महापातकेषु सर्वे स्यान्तर्द
 धं तस्य पातके। दद्यात्पापे सुखं शक्यं व्याधिवत्ता बलमिति शाता तपीये व्याधिवत्ता बलक
 ल्पनायाः स्यात्सं। तथा हि पदरोगस्य प्रावृत्त्यं चिराय वा भोगस्तदा तन्निदानस्य भ्यासेन महापा
 तकोक्तप्रयश्चित्तं कल्प्यं रोगस्य त्वेत्सु पातकोक्तं प्रापश्चित्तं कल्प्यं। कायत्वे शब्दाराकर
 रोतु प्रापश्चित्तं तद्वत्तु इति स्त्रियो रोगिणो एव चेति याज्ञवल्क्यवचनादर्धमेव। यत्तु कर्मविया
 कस्य धानिधौ। तीजाराणां द्वादशाहं प्राप्यं प्रकाशितं। मध्यमानां तदर्थं स्यादध्वमानां तदर्थं जितैः ४
 कमित्सु त्रयस्यैकं कर्मवियाकसारपरिभाषायां प्राप्तिशतं द्वादशतिषड्दशमुक्तं तद्वत्तु मयमपि द्वाद
 शतस्य कायत्वे शब्दाराकरो वा ज्ञायत्र कुष्ठादरोगादोक्तं किमहोपायोपभायोद्वयप्रसां तद्विष
 यमिति केचित्। अथ साधयेतां तत्र गोदादिषु कथ्यते। गोदतिवत्सयुक्ता गोः सुशीला सुपयस्विनी

४
 स्तु। ६र्वेद्युर्निशामुखेपरिषदुक्चकारेरावतंसंकल्पपोद्युःपातर्होमां॥ ग्रसहितंप्रायश्चित्तमारभे
 तेत्याह। मिताक्षरायामप्येवं॥ इति श्रीमद्वनीलकण्ठमन्त्रमध्याकरक्षितौकर्मविद्याकावैक्यमान्यपरिभा
 षासमाप्ता॥ अथ व्याधिनिदानानि। सर्पाहरासंवादे। अहराउ- व्याधयोविचिधा-काराः प्राणिनः प्रा
 रादृषकाः। व्याधेतेविविधैर्दोषैः कर्मणापेनतद्वद। हर्षउ। स्वरादयोमहारोगादुच्चिकित्स्यमियानराणां
 जायंतेदुःखदास्तादृशं पूर्वकर्मवशादिह। यातकेपर्वजन्तोत्थंसंसारपरिवर्ततः। व्याधिस्तूपेरावाचेत
 नरकांतेनसशयः। स्वःकुंभराजयस्याक्षयातीसारदुर्बराः। कासाश्मरीब्रह्मयशंकृच्छ्राणिचमगंदः।
 यक्षायातप्रमेहश्चगंडमांताक्षिनाशनं। श्लेष्माद्वेष्टामहारोगमहीयापसमुद्भवाः। मूलशोफव्रणश्च
 दिन्तमश्वासगलघहाः। उदराणि तथालीलाचिसर्पावृद्धपूर्वकाः। गुयापसमनथाताः शिषाः पायसमुद्भवाः।
 एवमष्टोत्तरं स्वामिन्याधयः कर्मणोरिताः। नरकांतेवतीर्णास्तु व्याधेतेप्राणिनस्त्रिह। उपकराभिषजानासि
 द्विसुययांति। तेष्वादानारिहोमादिशमनंविधितोक्षितं। प्रायश्चित्तंविनातादप्यनशा म्यतिमहागदः। च

अक्षरे
 ७
 रात
 १६

पंच गव्य महात्त ३ अक्षरं च पञ्च गव्यम् ३

पञ्च

व

तामिश्चैव हातयं दुत्तेशे वपिवेदितः। प्राणावेन समात्तोऽन प्राणावेनाभिभं च। प्राणावेन समुद्दे
 त्यपि वेत्तव्यं प्राणावेन तु। मध्यमेन यत्ता शस्ये चैरावापिवेत। चुरीया चैरातन्नेराव हततीर्थेन वा पुनः। य
 त्वदस्थिगतं पायं देहेति षुतिमानवे। ब्रह्म कर्वाय वासस्तदह्यग्निरिवेधतमिति। यं च गव्यं प्राशनं सहितं
 योऽधुरूपवासात्मकं सातयनमेव ब्रह्म कर्त्तुं चेदिति महात्मा वे। ब्रह्म प्रापश्चिदस्ति एव होमावशिष्टं यं च ग
 व्यं प्राशनं मोत्रेणोपवाससिद्धेः स एव ब्रह्म कर्त्तुं वायस्य शोचते। शिष्टाचारोऽप्येवं। यं चाव्यहो वे५
 राहु मेमं ज्ञातरं प्रज्ञायति ह। अग्रये चैव सोमा यसा विद्यावतथैव च। प्राणावेन तद्यादुत्वास्विष्टकृत्तमेत
 थैव चेति। मरीचिः। अग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहा। इदं वते स्वाहा इदं विष्णुः। मानस्तोके। गायत्र्या। प्रज्ञा
 यतेन त्वदेतानीत्याद्यादुतीर्योऽनुदुपातमदरत्वेतावात्स्वन्वत्वाह। अग्रये स्वाहा च समायेदं वि
 श्वचि चक्रमे। विष्णोर्नुकेन सा विद्या प्राज्ञा यत्येन वै विहिर्यता ना मिदं दुत्वात्तेशे वपिवेदित
 र्ति। इदं व प्राशनं तारकोदये कार्यं। वतनिशामुखेयात्त्ववहिसारकरं न रतिविस्मृतेः॥ माचव

तस्तु ४

दा ३

गुदा
नमो भगवते

5

धातुर्हस्तुस्येवादिनाशोभवतिनिश्चितोऽरक्तयित्तीतथापेयपायीयादहगधहा। स्यात्तयेतत्तेदुष्टक
र्ताएदुष्टाजितेः। दावद्विषविसर्पातीर्हस्तुस्येतामहद्वराणीपरात्रहतीचाजीर्णीमंदग्निः स्या
त्कदन्नदः। कुनखीमेदुष्टकर्तागुदरुजाजितेः। दावद्विषविसर्पातीर्हस्तुस्येतामहद्वराणी। परात्रहतीचा
जीर्णीमंदग्निः स्यात्कदन्नदः। कुनखीहेमहतीचरूपहतीचकुष्ठवान। लोहचर्मोपलोहस्यसस्य
वदुष्टचक्रत्। सर्पिषोहराणां त्रेत्ररोगवान्। आमकोभवकी। इत्येवसादयोरोगास्तैः तैकर्ममिश्रि
ताः। वैनतेषावतीर्णानां जायते प्राक्तेनादिह। सथैवमहायापानां संसर्गापापभाभवेत्। सयः कुष्ठ
मयस्मारोनेत्ररुक्त्ररापूर्वकाः। महायापमवास्तद्वसंक्रामतिमहारुज ॥ दर्शनासानेसस्यर्थ
सहशयासनादिभिः। शाहीरमानसागंतुस्वाभाचिकभिदापुनः। भियंतेप्राक्तेनादूताव्याधयस्त
त्वमाणातः। शीरीराः स्वकृतोदूताः व्याधयोत्पंतदुःसहाः। प्रयोन्नकाउमंतादिभेदास्पृमीनसाद
यः। इच्छानिच्छातिप्रत्यक्रिप्रमादादिभिदायथा। कर्मणिस्पृक्तथारोगाभिन्नाः सांध्यादिभेदतः।

मिश्रस्त्रेरितं सप्तकं प्रापश्चि संसमाचरेत् । इत्यतो हिल्लदुःखानि किं पुनर्व्याधिबंधनो कल्पकेषु
 गेहलोककर्मणि विविधान्मपि । अवतीर्णास्त्रवीधंते यासुतः । स्विहयो निमुखा वचकुरुते जंतुः प्राप
 श्चि संश्रुतीरितं पश्चात्कृतपुष्प्यो विपापास्तु खमाप्नुयात् । व्याधयोपत्य विस्लेषविनाशा संभवा
 दिके ॥ दुःखदरिद्रास्याधि सर्वतद्विद्वि कर्नज्ञ ॥ ॥ अहाराः ॥ इह नो दुःखदानेन यत्तापयति
 दुर्मतिः । तापते सजरे रोह अवतीर्णाः पुनर्जु वि। कुष्ठा निविविधानी हव ह्न गोवधका शिंता ।
 जायंते न्यहंतुः श्चराजयस्मा प्रजायते । असह्य रवस्तु नियरभोगांश्च दुर्मतिः । बुद्धयै भवेजंतुः क्षयो
 गार्हितस्त्रिह । अतीसारी वनछेत्ता अभिजाया दुःपातः । येऽन्यविद्वधश्च ह्न न्यंदिनः श्वासका सबा
 न । पुर्वगनामयायां हन अश्मरी मृत्रक्षुब्धान । परस्वहरा न्यर्त्तय हारा रोगपीडितः । मृत्रक्षुब्धि
 च विधवा गामी गृहविरोधकृता भगंदा उरः रोगः यद्वाघाती च यार्सः । यद्वाघाती पक्षयाती सभा
 यां न्यायकर्मणि तापसी गमने मातुर्गैने सप्रमेहवान् । बह्वानेकसाध्या न्यर्थदुःखे हन गंडवान् ।

म३

हरणीतयाप्रचरुद्धाशरीकासात्रतिसारमगंदरौ। दुष्टवशांगंडमालायहाघातोहिताशनं। इ
 तेवमाद्योरोगामहायापोद्भवाः स्मृताः। जलोद्वयकृत्सीहसूतशोफचरणानिच। आसातीरीज्व
 विर्चर्विकाः। बल्मीकपुंडरीकाद्यारोगाः पापसमुद्भवाः। तथार्याद्याचरणारोगात्रमिश्राया नानि
 इवेतिहि। उच्यंतेयनिदाननिप्रायाश्चिन्तानिचक्रमात्रनिर्दोषतेषांरोगाणापुत्पादेकान्येता
 नियापानीत्येवचिशेषरूपेण। महापापेषुसर्वस्यात्तदर्थंतययातकेदिघात्पापेषुयथा। शंक
 ल्यव्याधिवलावलमिति। ननुअष्टधराजयद्वनाचेत्पादिकुंयादिरोगात्तत्रमेवमाद्यो
 रोगामहायापोद्भवाः स्मृताइतिशातातयेनकृतउयसंहारेनयुक्तः शातातयेनस्वयमेवाप्रेक्ष्य
 हानरकस्यातेपांडुकुष्ठीप्रजापते। कुष्ठीगोवधकारीस्पादितिमहापापोद्भवत्वस्योक्त
 त्वात्। तथा। स्त्रीहेतुर्वातिसारीस्पात्सभायांयक्षपातेनजायतेयहंघातवानित्यादौपापोद्भव

तद्वत्तेषां प्रयोक्तव्यं प्रायश्चित्तं मनीषिभिः। बलीयः पानकं यस्यास्तु किरत्नपतया यद्विगृहे गोस्पृशका-
रैर्गुणं कर्म चाप्युपात्तं तस्यातिदुस्तरे कर्मज्ञात्वा ॥ ३८ ॥ चोचशोधने ॥ अर्धधतिचयोत्तर्यं प्रायश्चित्तादि-
रोगभाके। विप्रानर्धे बविदो वैद्याः धर्मशास्त्रविदः सतः। स्वयं समुपायस्तुति अनुकूलप्रतिग्रहात्।
निधिध्वमानोऽपि पुनः प्रायश्चित्ते कृतोद्यमः। रोगी सति हि मां नोति प्रायश्चित्ते कृतो हि सः। विपाप्यास्तु-
स्त्रिनः स्नातज्जायते विगतत्वरः। देववेत्ता अनुयात्यः सम्पदे देवनिवेदनात् ॥ ३९ ॥ इति सूर्याहणसंवादे।
आधिकर्म निरूपणं ॥ अथ बह्वर्थात् रोगादिरूपकर्म विपाकपरिहरणं प्रायश्चित्तमुक्तरात् तातपी-
यकर्म विपाके प्रथमाध्याये। शिष्याय शरभंगा यच्चिन्त्यात्परिहृते। स्नाततपोऽसिः। ग्राहप्राय-
श्चित्तचिन्तारोपं ॥ प्रायश्चित्तविहितानां महापातचिन्तां दृष्ट्वा ॥ प्रतिजन्म भवेत्तेषां चिदंतत्यायस्त-
वकं। प्रायश्चित्ते कृते पातपुत्रात्ताययतां पुनः। महापातकजं चिदं सप्तजन्मानि जायते। उपपाद्वं-
यंच त्राणि पापे न रक्षयिष्येति चेत्तत्र चिदं रोगात्तातप्यं कुरुते। मिः प्रमः कुपुः श्वराजयद्वा च प्रमेहेय-

के.वि
३७

प्रा.
३

क्षिप्रं चिस्सुर्गहृद्वाहनः। अवे शं स्वयस्ये दानं प्रमेहरेणं धुमेतत्कार्यं मनीषिभिः। कृतेनानेनशाम्यति प्रमे
होदाहराण्यपि पूर्ववदितिरूपवर्षादानवदित्यर्थेतिहमादिः। एतत्तत्त्वपरामर्शमनुब्रूयमवग्रहणीह
रुधेतुदानेवस्यामः। स्वगृह्याक्तविधिनाऽग्निसंस्थायनादिहृत्स्वेत्यर्थेतिमहारावः। तदपुनः होमो
त्सवः। अग्निसंस्थायनादेः प्रातस्त्वेन पूर्ववदन्यातिरेप्रानर्थक्यकारः सार्धकंत्वेवं होमेन सप्तबुद्धिदेवता मे
याः। समिदुपद्रव्यस्योस्योहोमोक्तत्वात् प्राक्कासिताहोमगतासंख्येव सहस्रशजादिवापूर्वाङ्गत्वा
थाविभवंत्स्यदाभ्यां ग्राह्यं तिस्रः॥ इति प्रमेहहरेस्तु चरीधेचुदानं॥ ॥ अथापरं स्यात्प्रासंवादे॥
॥ विप्रस्वराण्यहर्तुं प्रमेहि नो लक्षणां प्रसा। पूर्वाक्तान्यपि सर्वाणि लक्षणा निभवंति हि। मेहस्त्यति
तः सां प्रेणलङ्गतसंविभः॥ उपर्यधो यनीभूतो मध्यसवङ्गलः सितः। रेतो वदेत सापुनः शर्करां सस्युत। क३
मेहस्पलक्षणां चैतत्प्रमेहि नो युक्त्यते धुना॥ चतुर्दशसंततैर्दुस्वमंगोको नखा मुच्यते। वडु शीविह
रां चौरभूतमयादिभिः। यैर्यः सह प्रकारैस्तु विप्रचित्तमतीहृत्॥ प्रकारैरेव तैस्तैस्तु चितं यस्यापिन

राम
३७

वर्तपुनरसादिविधिता ५

न५

तत्रिंदानेहेमादोमहारीवेचवायुपुराणे॥ ब्राह्मराखरां हरीचत्रमेहीजायतेनरशिताधर्मय
लीगुरेगित्वेयुयकम्पमहोदरीप्रमेहीचदुष्पमपिभांशीतिवृद्धेगौतमेनगुरुयत्वागमननिदानांत
रमुक्ते। अत्रमहापापेषुसर्वेस्यादितिवारिभाष्यायंशातातयास्तसमर्थस्पष्टादशाष्टमसर्थस्यतद्व
त्रायश्चितंभ्यंतीतिज्ञेयंनिदानमुक्त्यादानमप्युक्तंवृद्धेगौतमेनधेभुंस्वरीमयीकुयार्तेवेराविधिता ५
।यत्नेनवातदधेत्तदधीर्धेनो।स्वरीशृंगीचरत्वाहुंतातथारोष्यायुरामयितथातत्ररीकंकुर्यादष्टमां
शेर्नपूर्वचर॥तरीकोवत्स॥ ब्राह्मरांशुतसयनेवेष्टनवंचकुंहुंविन॥ आचारवंतधर्मिद्विजश्रूय
राघतंमृहमाहूयविधिवत्प्रज्ञयेद्भूरादिभिः।यथाविभवतोमहोमं सर्ववदेवहि।मंत्रैस्तुवैष्ट
वैःसम्यकयत्नाशसमिधैःस्मृतः।होमसंख्यावाष्टोत्तंश।तादिकल्पः।वैष्टवमंत्रास्तादृशोरित्याद्या
होमांतेतांप्रष्टास्वमंत्रेणानेनमेदेवान्।मंत्रमाहवचंसुदृशनंयस्यागतातेवेतव्येवहि।प्रमेहंहरत

श्रीमते रामानुजानमः॥ श्रीमते हयग्रीवायनमः॥ इत्युक्तस्ते मुनिना व्यासेन मितते जसाः
 बद्धा जलिपुटो भुत्वानारो देशको मुनिः नमः॥ स्तुत्यजगन्मूलं लक्ष्मीकांतं परात्परं॥ न
 मोवाकंपुरः श्वके मंत्रेणानेन विष्टवे १ ओंकारोऽङ्गीरुपायः ऋग्यजुस्साममूर्तये॥ न
 मोस्तु देवदेवाय बांछितार्थप्रपद्ये मे ३ अजानति मरं छिंक्षितानमा सुप्रपद्ये मे॥ देहि
 चा मे संपदं देव हयग्रीवं शनिमोस्तुते ४ भूतप्रेतपिशादीनां भिदेव जईनः॥ जुरां ह्येन स क
 लान् योगान् नाशयाशुरमापते ५ दक्षिं सकलं छिंक्षि कुरु सो भाग्यभाजनं॥ शत्रूना
 शय मे देव हयग्रीवं शनिमोस्तुते ६ मेधां विद्यां वलं प्रज्ञां संपदं पुत्रपौत्रिकं॥ देहि मे
 देवेश देव हयग्रीवं शनिमोस्तुते ७ करकोट्यकमुखां देव यविशान् विलनं ये॥ अ
 नतं कुरु मां देव हयग्रीवं शनिमोस्तुते ८ स्त्रीवस्यं जनवस्यं च राजवस्यं परात्परः॥ कु
 रु देवा गता वंदसे अमानपदां बुजं ९ हंसाय परमेसाय चंद्रमंडलवासिने॥ नमो
 ह्योत्तमागाय बांछितार्थप्रदायिने १० ऋग्यजुसा मरुपायः ऋताय महसे नमः॥ ३
 रिते सविं वमध्यस्य राजीवासनभाजिने ११ वेदवेदांतवेद्याय वेदाहरणकर्मणे॥

वादाहवमहामोह धंसिनेब्रह्मणेनमः १२ प्रज्ञाप्रदायिनेनित्यभजताभावता
प्रणवोक्तवचसेप्रणतिप्रतिपादये १३ मंदारकुंदस्फटिकमाननीयमहोजसे
ममिसाप्रदेवायमहास्वशिरसेनमः १४ इतिद्वादशमंत्राण्युक्त्या १५ जनादेनः
प्राहप्रसन्नवदनपरासरियसोनिधि १५

वीद्रेफात्यशेषोद्धिर्भवति॥ जलतुं विकाभ्यायेन रेफस्योर्द्धगमनं॥ १० प्रग्रेरेफ अधौ याति प
आद्रेफस्योर्द्धजा॥ स्वरस्य अनुवर्तते

॥
 २
 सपधासंज्ञकोभवति॥ असंयोगादिपरोहस्वोल् लघुः॥ विसर्गानुस्वारसंयोगपरोदीर्घश्चगुरुः॥ मुखना
 सिकाभ्यामुच्चार्यमाणोऽनुनासिकोभवति॥ ३॥ इति संज्ञाप्रक्रिया॥ अधुना स्वरसंधिरविधीयते
 । इयं स्वरे॥ इवर्णेयत्वमापद्यते॥ स्वरेपरे॥ दधिः प्रानय इति स्थिते॥ दध्यः प्रानय इति ताड्य
 ति॥ हसेर्हसः॥ स्वरात्परोरेफहकारवर्जितो हसो हसेपरेदिर्भवति इति धकारस्य दित्वं
 ॥ जमेजवा॥ ज्ञानां जमेपरेजवा भवन्ति॥ इति पूर्वधकारस्य दकारः॥ सुवर्णत्वाद्दर्पेव
 र्पेण सवर्ण इति वचनात्॥ यथा संख्यं वा वक्तव्यं॥ स्वरहीनेपरेण संयोज्यं॥ दध्यः प्रानय इति
 सिद्धं॥ गौरीः मन्त्रः॥ गौर्यन्त्रः॥ अह इति विशेषणवृत्तेरप्यदित्वं किंतु राद्ययोद्विः॥ स्वरपू